

**საერთაშორისო ბიზნესის გლობალიზაციის წინაპირობები და მისი
განვითარების პანდემიები**

*მარინა ბალაშოვა,
სტუ-ს პროფესორი*

რეზიუმე

საერთაშორისო ბიზნესის პროგრესმა კულტურული თვალსაზრისით, განსაზღვრა ახალი მოთხოვნები განსხვავებული მუშახელის შეთანხმებული მოქმედებისთვის. ასევე კულტურულ ღირებულებებს, როგორცაა: შრომის მნიშვნელობა და ყაირათიანობა, შეუძლიათ გავლენა იქონიონ ადამიანის შრომის მოტივაციაზე, რითაც შეიძლება აიხსნას სხვადასხვა ერების ეკონომიკური განვითარების განსხვავებული დონე. ნაშრომში ნაჩვენებია, რომ მულტიკულტურული ურთიერთქმედების შედეგები არაერთგვაროვანია, მათი შეფასების კრიტერიუმები კი განსხვავებული. ყოველ კულტურას აქვს დაცვითი მექანიზმების მთელი სისტემა, რომელიც იცავს მას სხვა კულტურათა ზემოქმედებისაგან.

საკვანძო სიტყვები: ბიზნესის გლობალიზაცია, საზოგადოებრივი გლობალიზაცია, გლობალიზაციის პროცესები, გლობალური ეკონომიკა

Summary

International Business progress define the new requirements of the labor concerted action. As well as cultural values, such as labor and labor thriftiness can affect human motivation, which may explain that the different nations are in different levels of development. The paper shows that the results of multicultural interaction are mixed, the evaluation criteria are different. Each culture has a whole protection system mechanism, which protects it from exposure to other cultures.

მე-20 საუკუნის ბოლო პერიოდი და 21-ე საუკუნის დასაწყისი გლობალურ პრობლემათა მზარდი გავლენით ხასიათდება, რადგან გლობალიზაციის პროცესი მსოფლიოში კონფლიქტური და წინააღმდეგობრივი ფორმით მიმდინარეობს.

მსოფლიოში მოგზაურობის გაიოლებამ ხალხი უფრო მობილური, კულტურები და ქვეყნები კი ნაკლებად უცხონი გახადა და კომუნიკაციების გაიოლებამ მსოფლიო კულტურათა განვითარება გამოიწვია. ამ პროცესს ხელი შეუწყო კომპიუტერული ტექნოლოგიების, სატელევიზიო ტელევიზიებისა და „პოპ-კულტურის“ ინტერნაციონალიზაციამ.

გლობალური მმართველობა, როგორც ოფიციალური ინსტიტუტი არ არსებობს, მაგრამ არსებობს

ბენ ტრანსნაციონალური კორპორაციები და მილიარდელთა კლუბი, რომლებიც მართავენ მთელი მსოფლიოს ეკონომიკას.

მართალია, გლობალიზაციის პირობებში, სხვადასხვა ეროვნული ეკონომიკების ურთიერთდამოკიდებულების შედეგად სახელმწიფო საზღვარი გარკვეულწილად კარგავს თავის მნიშვნელობას და უფრო ღია და გამჭვირვალე ხდება თავისუფალი წარმოების სხვადასხვა ფაქტორების გადაადგილებისათვის, მაგრამ, აქვე უნდა ითქვას, რომ ეს არ ნიშნავს სახელმწიფო საზღვრის, როგორც პოლიტიკურ-გეოგრაფიული კატეგორიის გაქრობას. აღსანიშნავია ისიც, რომ თანამედროვე გლობალიზაციის პირობებში ქვეყნის წინსვლა ეროვნული ეკონომიკური ღირებულებების გარეშე წარმოუდგენელიც არის და მიზანშეუწონელიც.

გლობალიზაციის პროცესის შედეგად ეროვნულ ეკონომიკებს შორის ურთიერთდამოკიდებულების ზრდის საფუძველს წარმოებისა და კაპიტალის მოძრაობის ინტერნაციონალიზაცია წარმოადგენს. მისი აზრით, ინტერნაციონალიზაცია და გლობალიზაცია ერთმანეთისგან არსობრივად განსხვავებული ურთიერთდაკავშირებული და ურთიერთგანპირობებული პროცესებია. ინტერნაციონალიზაცია გულისხმობს ეროვნული ეკონომიკის შიგნით მიმდინარე პროცესის საზღვრებს გარეთ გასვლას, მსოფლიო ეკონომიკისა და პოლიტიკის რამდენიმე სუბიექტის მოქმედების გაერთიანებას საერთო ამოცანების, მიზნებისა და საქმიანობის სახეების ირგვლივ. გლობალიზაცია კი გულისხმობს ამა თუ იმ პრობლემის გადანაცვლებას, საქმიანობის წარმართვას უშუალოდ ქვეყნების ჯგუფის ან მსოფლიო დონეზე.

თუ წინა საუკუნის ძირითად პოლიტიკურ მოვლენებს გადავავლებთ თვალს, დავრწმუნდებით, რომ გლობალიზაციისკენ სწრაფვა კაცობრიობის განვითარების დამახასიათებელი თავისებურებას და გარდაუვალ აუცილებლობას წარმოადგენს. ამ პროცესში, როგორ პარადოქსულადაც არ უნდა ჟღერდეს, თავისებური წვლილი შეჰქონდა საბჭოთა კავშირსაც, რომელიც მსოფლიოში გასავრცელებლად იყენებდა სოციალიზმის, კომუნიზმის იდეებს. ეს შეიძლება დახასიათდეს როგორც სოციალისტური გლობალიზაცია ანუ გლობალიზაცია იდეოლოგიის მეშვეობით. აშშ ამავე პერიოდში გამოდიოდა დემოკრატიის, სიტყვის თავისუფლების, კერძო საკუთრების და ეკონომიკის ლიბერალიზაციის ეგიდით, რასაც კაპიტალისტური გლობალიზაცია ანუ ეკონომიკურ-პოლიტიკური გლობალიზაცია შეიძლება ვუწოდოთ.

გლობალიზაციის პოლიტიკას ემსახურებოდა ნა-

ცისტური რეჟიმი, რომელიც ცდილობდა ბატონობას მთელი მსოფლიოს მასშტაბით, ეს იყო გლო-ბალიზაციისკენ სწრაფვა სამხედრო ძალის გამოყენებით. ეს იყო მსოფლიოში ეკონომიკური უპირატესობის მოპოვების ყველაზე სამიში გზა.

შეიძლება ითქვას, რომ გლობალიზაციისკენ სწრაფვა კაცობრიობის განვითარების დამახასიათებელი თავისებურებაა, ძლიერი სახელმწიფოები ახორციელებენ პოლიტიკას თავისი გავლენის სფეროების გაფართოების მიზნით.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, გლობალიზაცია, როგორც ერთიანი სისტემა, შეიძლება დაიყოს რამდენიმე სახედ: ეკონომიკური საქმიანობის, პოლიტიკური, ინფორმაციული, ეკოლოგიური პრობლემების, დამანაშავეობის, ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის და ა.შ. გლობალიზაცია.

ეკონომიკური შეიძლება გამოვყოთ ორი ძირითადი: საბაზრო გლობალიზაცია და პროდუქციის გლობალიზაცია. გლობალიზაციის მრავალ სახეობას შორის ყველაზე სწრაფი ტემპით ვითარდება ფინანსური გლობალიზაცია, რომლის ობიექტურ საფუძველს წარმოების და კაპიტალის მოძრაობის ინტერნაციონალიზაცია წარმოადგენს. ფინანსური გლობალიზაცია არის დანარჩენი გლობალიზაციის სახეების საფუძველი, რაც დღეისათვის უკვე მსოფლიო ეკონომიკის მთავარი მახასიათებელ თავისებურებად იქცა.

გლობალიზაციის პირობებში პოლიტიკამ, რომელიც ეკონომიკაზე ბატონობდა, ადაპტაცია განიცადა და ის უკვე არ განსაზღვრავს ეკონომიკის განვითარებას. პირიქით, დღეს უკვე ეკონომიკა განსაზღვრავს პოლიტიკურ ურთიერთობებს. სწორედ ეს გარემოება ანიჭებს უპირატესობას მაღალგანვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნებს.

გლობალური ეკონომიკური სისტემის ფორმირების და მისი შემდგომი განვითარების საფუძველს ლიბერალური, საბაზრო, ღია ეკონომიკა წარმოადგენს. საბაზრო ეკონომიკას არ ძალუძს სოციალურად ორიენტირებული გლობალური სისტემის ჩამოყალიბება, რადგანაც ეკონომიკის განვითარების საბაზრო მოდელი დაფუძნებულია მოთხოვნისა და მიწოდების კონცეფციაზე, რომელიც შორსაა სოციალური სამართლიანობისგან. სოციალურობას საბაზრო ეკონომიკა, როგორც შერეული ეკონომიკური სისტემის ბირთვი, იძენს სახელმწიფოებრივი რეგულირების მეშვეობით.

გლობალიზაციის პროცესების ძირითად საფუძველს საერთაშორისო ურთიერთობების ლიბერალიზაცია წარმოადგენს. გლობალიზაციის ტენდენცია დაფუძნებულია ღია ეკონომიკის კონცეფციაზე, რომელსაც მიაკუთვნებენ იმ ქვეყნების ეკონომიკებს, რომლებიც აქტიურად მონაწილეობენ საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების მთელ სპექტრში, ესენია:

საერთაშორისო ვაჭრობა;

კაპიტალის საერთაშორისო ვაჭრობა;

სავალუტო-საფინანსო და საკრედიტო ურ-

თიერთობები;

სამუშაო ძალის საერთაშორისო მიგრაცია;

სამეცნიერო-ტექნიკური კავშირ-ურთიერთობები და ა.შ.

ეკონომიკური საქმიანობის გლობალიზაციის შედეგად იზრდება ეროვნული ეკონომიკების გახსნილობის ხარისხი. გლობალიზაციის პროცესის კიდევე ერთი მნიშვნელოვანი დამახასიათებელი თავისებურებაა კონკურენციის გამწვავება. კონკურენცია კაცობრიობის განვითარების ისტორიაშიც უდიდეს როლს ასრულებდა. ინდივიდებს, საოჯახო მეურნეობებს, ფირმებს, სახელმწიფოებს, სახელმწიფოთა ჯგუფებს შორის კონკურენცია არის პროგრესის საფუძველი. ბოლო პერიოდში განვითარებულმა პოლიტიკურმა მოვლენებმა და შერეული ეკონომიკური სისტემის მქონე ქვეყნების პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, იდეოლოგიურ ბრძოლაში გამარჯვებამ დასაბამი მისცა კაცობრიობის განვითარების ახალ საფეხურს. გლობალიზაცია კიდევე უფრო ამწვავებს კონკურენციას, მაგრამ უკვე სხვა საფუძველზე.

სახელმწიფოთა ჯგუფებს შორის კონკურენციის სიმძიმის ცენტრი გადადის ეკონომიკურ-ტექნოლოგიურ სფეროში, რაც პოლიტიკური კონკურენციის საფუძველს წარმოადგენს და იძენს სხვა განზომილებას მსოფლიო ეკონომიკის რეგიონალიზაციის ფონზე. აშშ ეკონომიკურ ბატონობას დაუპირისპირდა ევროკავშირში, აგრეთვე მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონში მიმდინარე ინტეგრაციული პროცესები ხელს უწყობს ამ ბლოკებს შორის კონკურენციის გაძლიერებას, რაც თავისთავად ნიშნავს თავისუფალი კონკურენციის შერყევას მსოფლიო მასშტაბით და მის გაძლიერებას ინტეგრაციულ ბლოკებს შორის.

სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პარალელურად, უკანასკნელ ათწლეულში გლობალიზაცია იძენს სპეციფიკურ მნიშვნელობას. გლობალიზაციისადმი მიდგომებში დომინირებს ეკონომიკური კონცეფცია, რომელიც გულისხმობს ეროვნულის, საერთაშორისო ეკონომიკაში ინტეგრაციას, საერთაშორისო ვაჭრობის, უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების, კაპიტალის ნაკადების, მიგრაციისა და ტექნოლოგიური პროგრესის გზით. გლობალიზაციის კონცეფციამ მნიშვნელოვანი ადგილი დაიკავა მეცნიერულ წრეებში, ეკონომიკურ და სოციალურ გამოკვლევებში. მრავალი გამოკვლევა მიედღვნა გლობალიზაციის ზეგავლენის ანალიზს.

ყველაზე მნიშვნელოვანი, რაზეც გლობალიზაცია ახდენს ზეგავლენას, ეს არის სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობები სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარეებს შორის. სწორედ ამ ურთიერთობებზეა დამოკიდებული ნებისმიერი ქვეყნის განვითარება. კაცობრიობის არსებობის ისტორიის მანძილზე საზოგადოებები ერთმანეთს სხვადასხვა გზით უკავშირდებოდნენ და აყალიბებდნენ საქმიან და სხვა ურთიერთობებს. გლობალიზაციის პროცესის ინდივიდუალური ხელშეწყობით ჩამოყალიბდა სოციალური და ეკონომიკური ურთიერთობები. გლობალიზაციის შესწავლის პროცესში მეცნიერები სოციალური გარე-

მოს ანალიზს ორ დონეზე ახორციელებენ: ინტერპერსონალური ანუ მიკროსოციალური და ჯგუფური, ანუ მაკროსოციალური. მიკროსოციალურ დონეზე ყურადღების ცენტრშია ინდივიდების დამოკიდებულება ერთმანეთთან. სისტემის ამ ნაწილში განიხილება სოციო-ეკონომიკური განვითარება ეროვნულ დონეზე. ამ ანალიზის დროს განიხილება ის ადამიანები, რომლებიც იმყოფებიან ერთი ქვეყნის საზღვრის ფარგლებში. მათ აქვთ საერთო კულტურა, ენა და სხვა თვისებები.

თანამედროვე კორპორაციები საერთაშორისო ბიზნესს უამრავი სხვადასხვა გზით ამყარებენ. ზოგი პროდუქციის რეალიზაციას ეწევა ქვეყნის შიგნით, ზოგი ფირმა საზღვარგარეთ პროდუქციის წარმოების ან მომსახურების პირობებს ქმნის. ამიტომ მნიშვნელოვანია იმის შემეცნება თუ როგორ აღწევენ ფირმები საერთაშორისო ბიზნესში წარმატებას.

მულტიკულტურული კომპანიები კარგად განვითარებული დიდი ფირმებია, რომელთაც შეუძლიათ აწარმოონ პროდუქცია ან მიიღონ მომსახურება სხვადასხვა ქვეყნებში, მიიღონ მნიშვნელოვანი რესურსები, რომ საზღვარგარეთ დააბანდონ საინვესტიციო რესურსები. მულტიკულტურული კომპანიების რიცხვი მთელ მსოფლიოში 80%-ით გაიზარდა (2012 წელს მთელ მსოფლიოში 63000 მულტიკულტურული კომპანია უწევდა ერთმანეთს კონკურენციას). მთელს დედამიწაზე 100 უდიდესი „ეკონომიკიდან“ 50-ზე მეტი არის მულტიკულტურული. ისეთ გიგანტურ მულტიკულტურულ კომპანიებს, როგორიცაა „ვალ მარტი“ და „ჯენერალ ბიზნესი“, აქვთ ყოველწლიური გაყიდვები, რომელიც მოიცავს მსოფლიოს ქვეყნების 90%-ს. მთელ მსოფლიოში მულტიკულტურულ კომპანიებში დასაქმებულია 90 მლნ თანამშრომელი, რომელთა ჯამური ხელფასი 1,5 ტრლნ დოლარს შეადგენს. დღესდღეობით 500 უდიდესი მულტიკულტურული კომპანიიდან მესამედი დარჩა აშშ-ში, როდესაც 1962 წელს ეს ციფრი 60% შეადგენს.

კომპანიების მენეჯერები ხშირად გადანყვევტილებას იღებენ ბიზნეს-შესაძლებლობებზე დაყრდნობით. ზოგიერთი მულტიეროვნული კომპანია კონკურენციას ეწევა გლობალურ მრეწველობაში, სადაც უპირატესობა ენიჭება მულტიკულტურული ფაქტორების გათვალისწინებას. მულტიეროვნული კომპანიები სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულად ფუნქციონირებენ. ეს ნაკარნახევია ისეთი ფაქტორებით, როგორიცაა, ფირმის ღირებულებით, კონკურენტების სვლებით, მულტიკულტურული ფაქტორებით და სხვა. მულტიეროვნულ კომპანიას უამრავ ქვეყანაში აქვს ბიზნესის ხელსაყრელი პირობები, მაგრამ ისინი ყველგან იყენებენ იმავე ძირითად სტრუქტურას, ტექნიკას და ადამიანური რესურსის გამოცდილებას. ამ მულტინაციონალებისთვის „სამშობლო“ იქ არის, სადაც მათი მთავარი ოფისია, სადაც ისინი იღებენ გადანყვევტილებებს ფირმის კულტურის, პოლიტიკისა და გამოცდილებების შესახებ. სხვა კომპანიებს გადანყვევტილების მისაღებად მეტი – თავისუფლე-

ბა გააჩნიათ. ბიზნესის პრაქტიკა, ტექნოლოგია და კულტურული ღირებულებები დამოკიდებულია ცვალებად ადგილმდებარეობაზე, იქ სადაც ფირმა ეწევა წარმოებას. თანამედროვე და პროგრესირებადი მულტიეროვნული კომპანიები ცდილობენ, მმართველობაში ჩააბან სხვადასხვა ქვეყნების მენეჯერები. ლიბერალიზმის ეპოქაში მულტიეროვნული კორპორაციები სრულად ექვემდებარებიან მულტიკულტურული მართვის პრინციპებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გუროვა ი., მსოფლიო ეკონომიკა. სახელმძღვანელო. შ. ვეშაპიძის რედაქ., თბ., 2014.
2. ნათელაური ი., „გლობალიზაციის სოციოკულტურული გარემოს ასპექტები საქართველოში“, „საერთაშორისო ბიზნესის სოციოკულტურული გარემო“ – საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მოხსენებათა კრებული, თბ., 2011
3. ვეშაპიძე შ., ნანუაშვილი გ. საერთაშორისო სამეწარმეო გარემოს კროსკულტურული ასპექტები“, „საერთაშორისო ბიზნესის სოციოკულტურული გარემო“ – საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მოხსენებათა კრებული, თბ., 2011
4. შენგელია თ. მულტიკულტურულობა, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენა და ბიზნესის განმსაზღვრელი ფაქტორები, თბ., გამომცემლობა „უნივერსალი“ 2015.
5. კრებული თანამედროვე ბიზნესი: სიახლეები და პრობლემები. ბიზნესის სოციალურ-ფსიქოლოგიური ბუნება და შეზღუდულობის მიზეზები საქართველოში. თსუ 2014.